

Mandemaalaisuus rituaaliperinteen valossa

Pentti Tuominen

Tässä esityksessä
rituaaleja koskevat tiedot ja kuvat ovat pääosin
Ethel S. Drowerin kahdesta teoksesta:

“The Mandaean of Iraq and Iran”, Oxford 1937

“The Secret Adam – A Study of Nasorean Gnosis”,
Oxford 1960

• • •

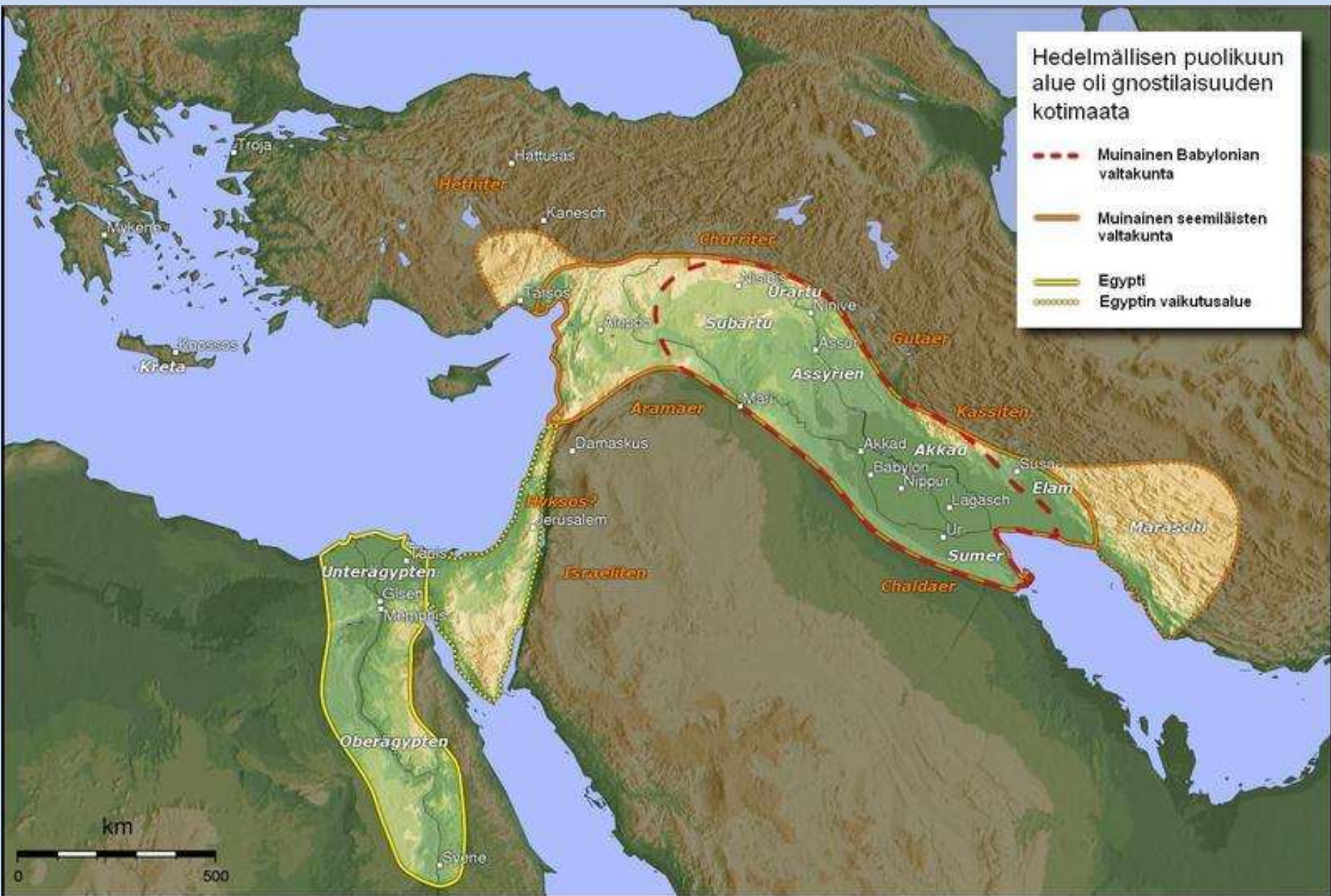
Ethel S. Drower (1879 –1972) oli englantilainen
kulttuuriantropologi, joka tutki vuosikymmenten ajan
Keski-idän kulttuureja ja erityisesti mandealaisuutta.

Gnostilaisuuden pääsuuntaukset

- Nasorealaisuus
- Mandealaisuus
- Setiläisyys
- Valentinolaisuus
- Manikealaisuus
- Kataarilaisuus

Hedelmällisen puolikuun alue oli gnostilaisuuden kotimaata

- Muinainen Babylonian valtakunta
- Muinainen seemiläisten valtakunta
- Egypti
- ⋯ Egyptin vaikutusalue

Gnostilaisuus

- kehkeytyi uskonnoksi Persiassa noin 100 vuotta ennen ajanlaskumme alkua
- alkumuotoina olivat Euftrat ja Tigris virtojen alajuoksun uskonnollisesta perinteestä ammentavat
 - **nasorealaisuus** ja
 - **mandealaisuus**
- sai vuosisatojen aikana vaikutteita Kreikasta ja Egyptistä

Nasorealaisuus

- lahko syntyi noin 100 eaa
- sai nimensä aramean kielen sanasta *nazorai* = vihitty, pyhitetty (joka oli lahkoon papeista käytetty nimitys)
- oli gnostilaisuuden kasvualusta
- lahko levisi Persiasta Syyrian ja Palestiinan alueelle

Nasorealaisuus

- yksi Jumala
- Valon maailma ja pimeyden maailma
- oppi henkisestä Aadamista
- kasvissyöjiä
- rituaalinen upotuskaste

Mandevalaisuus

- saanut nimensä aramean kielen sanasta *manda* = tieto
- pohjautuu persialaiseen gnostilaisuuteen (nasorealaisuuteen)
- ensimmäinen varsinaisesti gnostilaiseksi luokiteltu liike
- harjoitetaan lähes alkuperäisessä muodossaan vielä tänäkin päivänä

Mandevalainen mytologia

- kaksijakoinen maailmankuva: ikuinen Valon maailma ja katoava aineen maailma
- ylintä Jumalaa kutsuttiin "Suureksi Elämäksi" tai "Valon Kuninkaaksi", jota symbolisoi virtaava vesi ("Elävä vesi")
- Luoja jumalalle eli demiurgille kuvattiin kolme eri olemusta - *Ptahil, Abathur ja Joshamin* - joista ensimmäinen loi maailman, jälkimmäinen ihmisen ja keskimmäinen toimi sielujen tuomarina

Mandevalainen luomismyytti

- paratiisin käärme oli opastaja, joka pelasti Aadamin ja Eevan tietämättömyydeltä ja pahuudelta
- kielletyn hedelmän syöminen oli tiedon saamista
- tämä tieto oli ensimmäinen vaihe ihmiskunnan lunastustapahtumassa

Jumalakäsitys

- **Ylin Jumala** (“Suuri Elämä”) käsitetään maailmankaikkeuden **luovaksi ja ylläpitäväksi voimaksi**, joka on mystinen ja käsitämätön, ja josta puhutaan persoonattomassa monikkomuodossa.
- Jumalan toiseksi olemukseksi – maailmankaikkeuden **elävöittäväksi voimaksi** – käsitetään **valo** (personifioituna “Valon Kuningas”), jota edustavat terveyttä, voimaa, hyveitä ja oikeudenmukaisuutta antavat **valon henget**.

Mandevalainen sielukäsitys

- sielujen koti ja alkuperä on Valon maailmassa, josta sielut ovat joutuneet maanpakoon ja aineellisen ruumiin vangeiksi
- kun nainen on viidennellä kuulla raskaana, sikiöön virtaa taivaasta sielu
- sielun "kaksonen" jää taivaaseen "pelastajahengeksi"
- "pelastajahenget" avustavat sieluja ihmiselämän aikana

Ihmishenki on kaksinainen

- hengen ylempi, jumalallinen taso ylläpitää puhtautta ja hyveitä
- hengen alempi, inhimillinen taso liittyy mielihaluihin ja pahuuteen
- nämä kaksi tasoa kamppailevat ihmisessä
- ihminen voi vahvistaa ylempää tasoa oikealla tiedolla, noudattamalla fyysistä ja henkistä puhtautta, rukouksilla ja hengellisillä harjoituksilla sekä välttämällä paheita ja tekemällä hyviä tekoja

Pelastuskäsitys

- Sielu on kuolematon ja se on läheisessä yhteydessä esivanhemiensa sieluihin.
- Kuoleman jälkeen sielu palaa Valon maailman ja saa palkinnon tai rangaistuksen tekojen mukaan.
- Syntistä rangaistaan ennen kuin sielu pääsee paratiisiin.
- Ikuista rangaistusta ei ole, koska Jumala on armollinen.
- Sielu syntyy uudelleen toiseen kehoon.

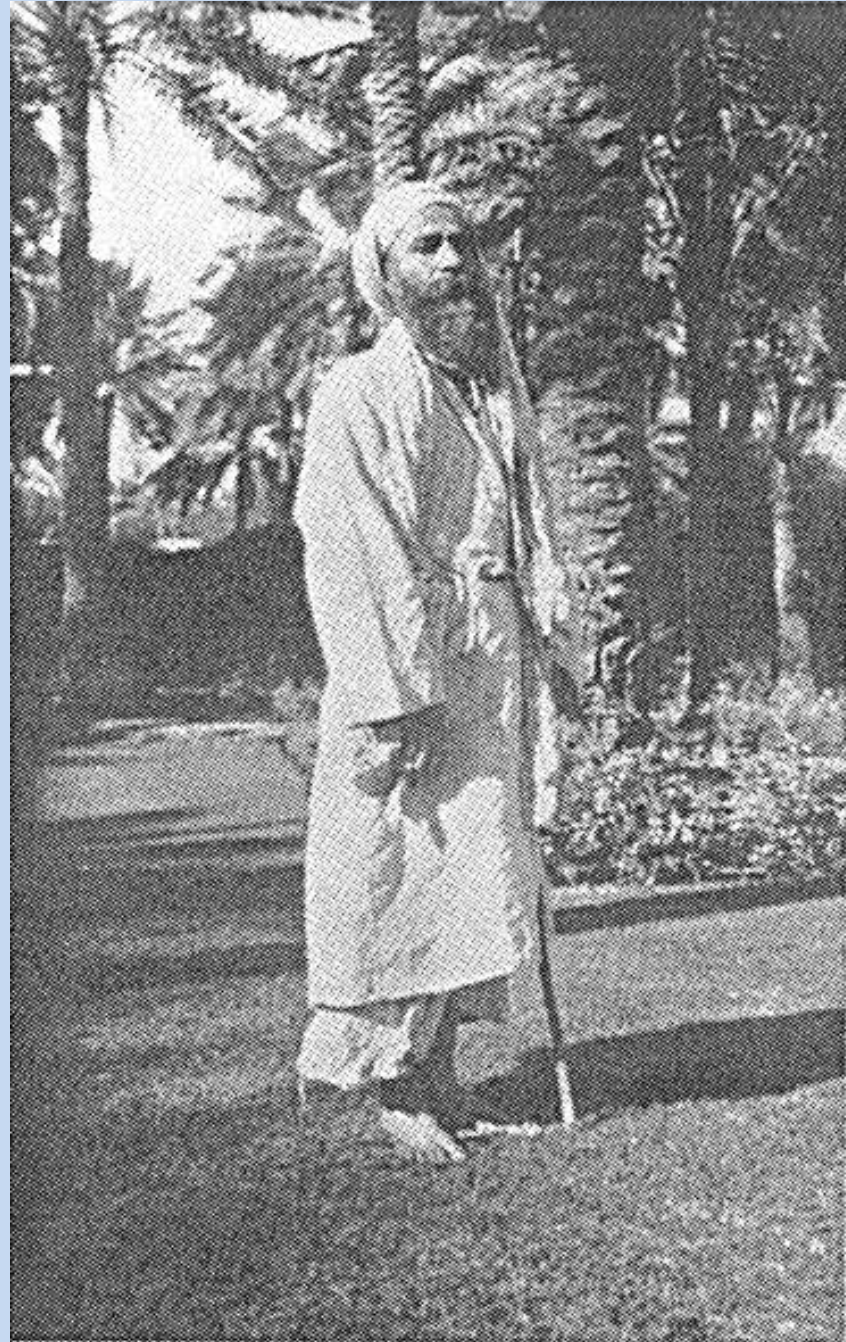
Pyhät sakramentit

Mandevalaisilla on useita riittejä ja sakramentteja, joista tärkeimpiä ovat:

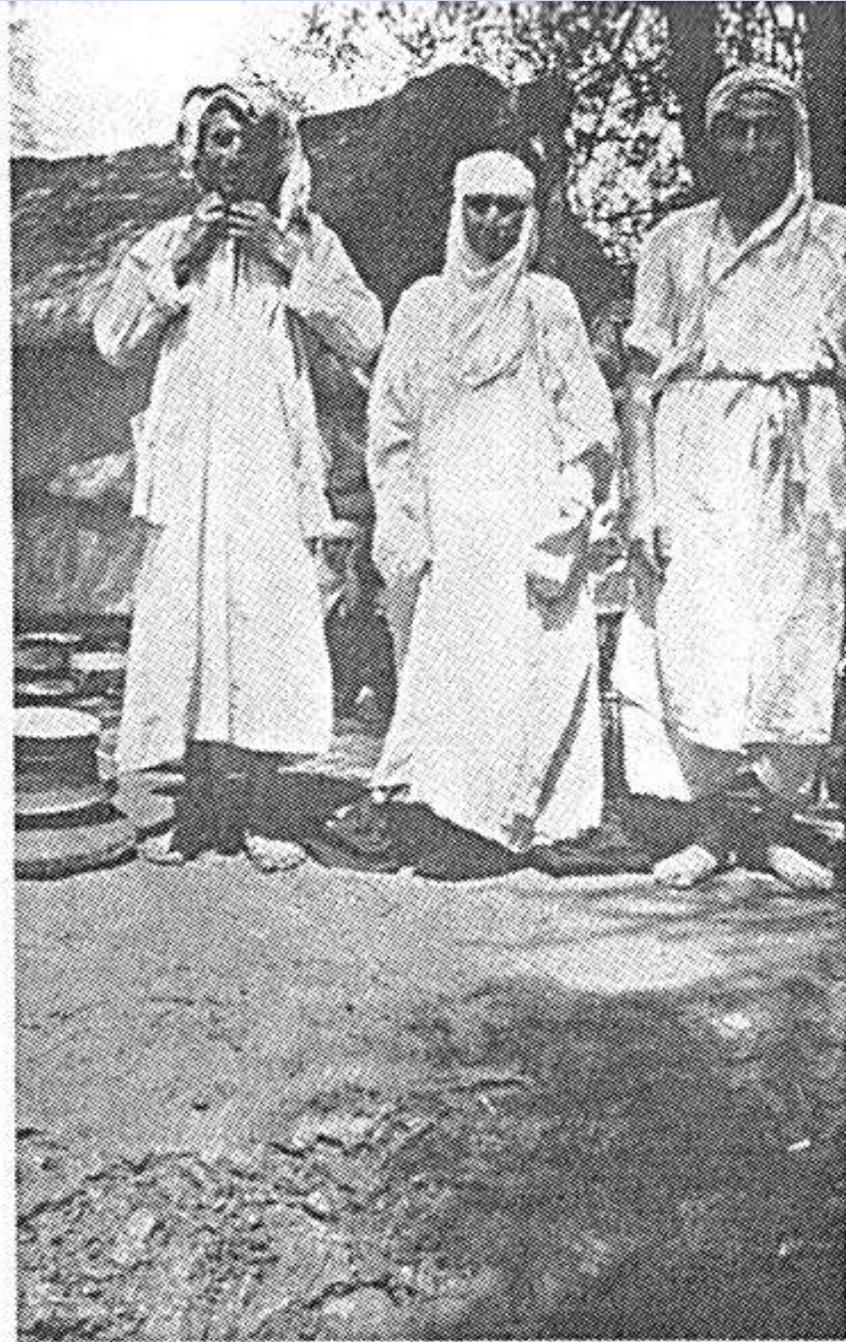
- rituaaliset kylvyt eli kaste virtaavassa vedessä (kolme erilaista)
- avioliittoon vihkiminen
- kuolleiden hautaaminen ja muistoateria
- pappisvihkimykset (kolme tasoa)

Rituaalinen asu

- jokaisen mandealaisen – niin papin kuin maallikon, niin nuoren kuin vanhan – pitää omistaa valkoinen rituaalinen asu (*rasta*), johon on pukeuduttava uskonnollisissa tilaisuuksissa - kuten kaste, avioliitto ja hautaus
- raston valkoinen väri symbolisoi valoa, johon sielun ajatellaan olevan puettu
- rasta-asuun kuuluu useita vaatekappaleita (paita, housut, kaapu, vöitä, stoolamainen huivi sekä pään ympäri kiedottu huivi); papeilla on lisäksi päähineessä "kruunu" ja raston päällä kaapu sekä erityinen sormus ja amuletti
- mandealaisen lähestyessä kuolemaa, hänet puetaan valkoiseen rastaan; pidetään suurena onnettomuutena kuolla arkiasussa

a. Priest wearing *rasta*

b. Old woman (centre) wearing *rasta*

Mandaean men in traditional customs – source mandaeen.com.au

Rituaalinen kylpy (kaste)

Mandealaisten pyhistä sakramenteista keskeisin on rituaalinen kylpy eli **kaste virtaavassa vedessä**.

He uskoivat, että vesi puhdistaa kehon, pesee pois synnit ja antaa sielulle ikuisen elämän.

He sanoivat, että niin kuin vesi heijastaa valoa, niin myös ihminen on puettu valoon, kun hän kasteen jälkeen nousee vedestä.

Rituaaliset kylvyt

Mandevalaisilla on kolme erityyppistä rituaalista kylpyä:

- 1) yksityisesti **päivittäin** suoritettu puhdistautumiskaste (ilman pappia)
- 2) tiettyjen **"saastaisten"** tapahtumien jälkeen suoritettu puhdistautumiskaste
- 3) papin avustuksella yhteisessä tilaisuudessa suoritettu katumuskaste **pyhäpäivinä** tai kaste tiettyjen **merkkitapahtumien** jälkeen

Päivittäinen puhdistautumiskaste

- päivittäin ennen auringon nousua suoritetaan puhdistautumiskaste (*rishama* = merkitseminen) virtaavassa vedessä
- se suoritetaan ilman pappia, sillä jokainen ihminen on oma pappinsa
- veteen mennään pää valkoisella vaatteella peitettynä

Päivittäinen puhdistautumis- kaste

Rishama
"merkitseminen"
"pieni kaste"

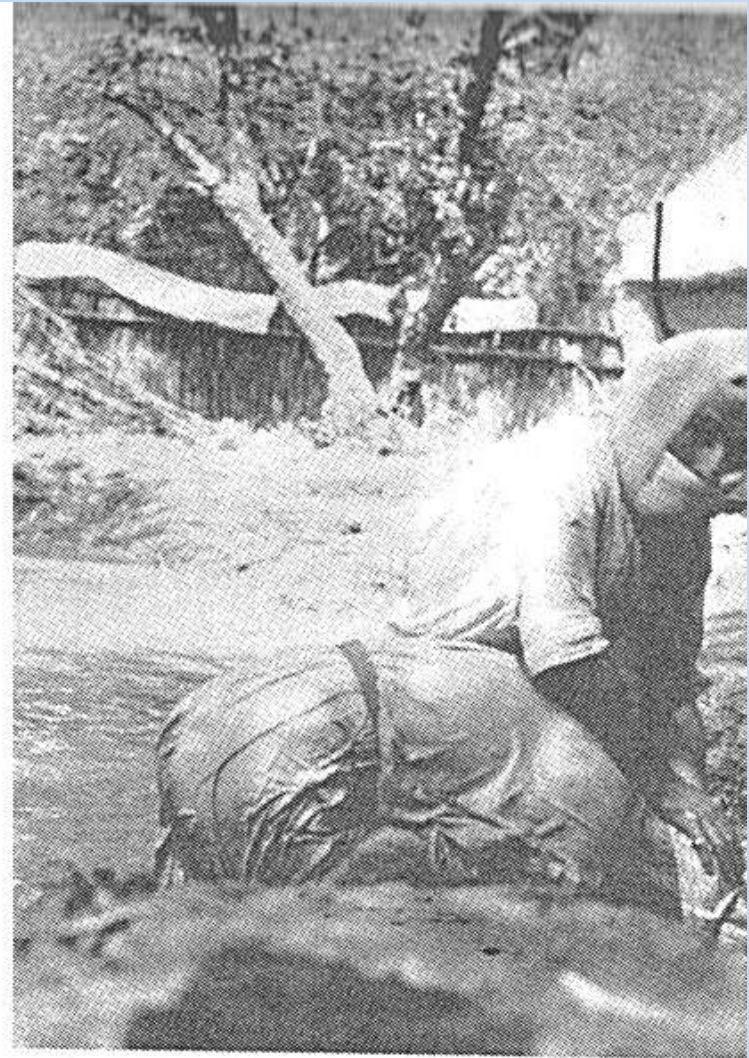
Saastaisuudesta puhdistautumiskaste

- tiettyjen "saastaisten" tapahtumien jälkeen on suoritettava puhdistautumiskaste virtaavassa vedessä kastautumalla kolmasti
- tällaisia saastuttavia tapahtumia ovat mm. kuukautiset, synnytys, sukupuoliyhdyntä, kuolleeseen koskeminen tai saastuneeseen ihmiseen koskeminen
- suoritustapa vaihtelee "saastaisuuden" mukaan

Saastaisuudesta puhdistautumiskaste

a. The triple submersion (River, Amarah)

b. Dipping the forehead

BAPTISM

Katumuskaste

Katumuskaste suoritetaan papin avustuksella yhteisenä tilaisuutena

- sunnuntaisin ja pyhäpäivinä
- tiettyjen tapahtumien jälkeen (avioliitto, sairaus, pitkä matka)
- lapselle 30 päivää syntymän jälkeen
- tiettyjen häpeällisten tekojen jälkeen, kuten valehtelu, riitely ja tappelu
- isot synnit (kuten varkaus, aviorikos tai ihmisen surmaaminen) vaativat useita katumuskasteita

Katumuskaste

Katumuskaste (eli "täysi kaste") koostuu kolmesta rituaalisesta osasta:

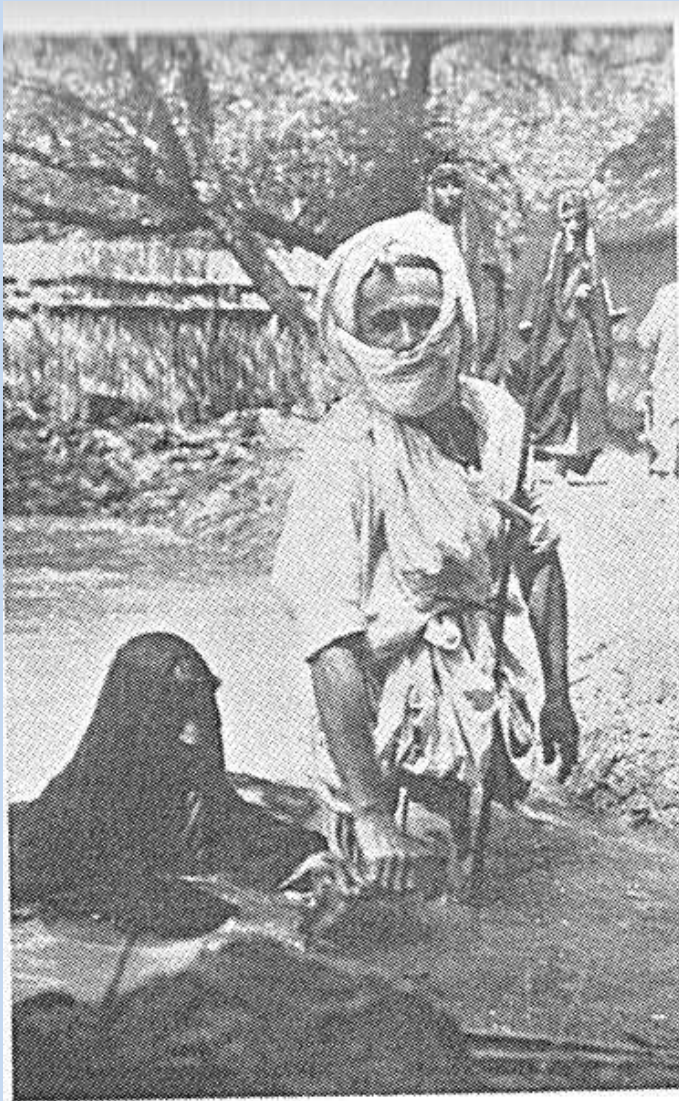
- 1) kastautuminen virtaavassa vedessä valkoisiin vaatteisiin puettuna, päässä myrttiseppele, joka lopuksi lasketaan virran vietäväksi
- 2) kaksi papin kädenpuristusta ja rituaalinen suudelma sekä siunaaminen asettamalla oikea käsi kastetun pään päälle
- 3) joen penkalla nautittava yhteinen rituaalinen ateria, johon kuuluvat sesam-öljy, leipä ja vesi

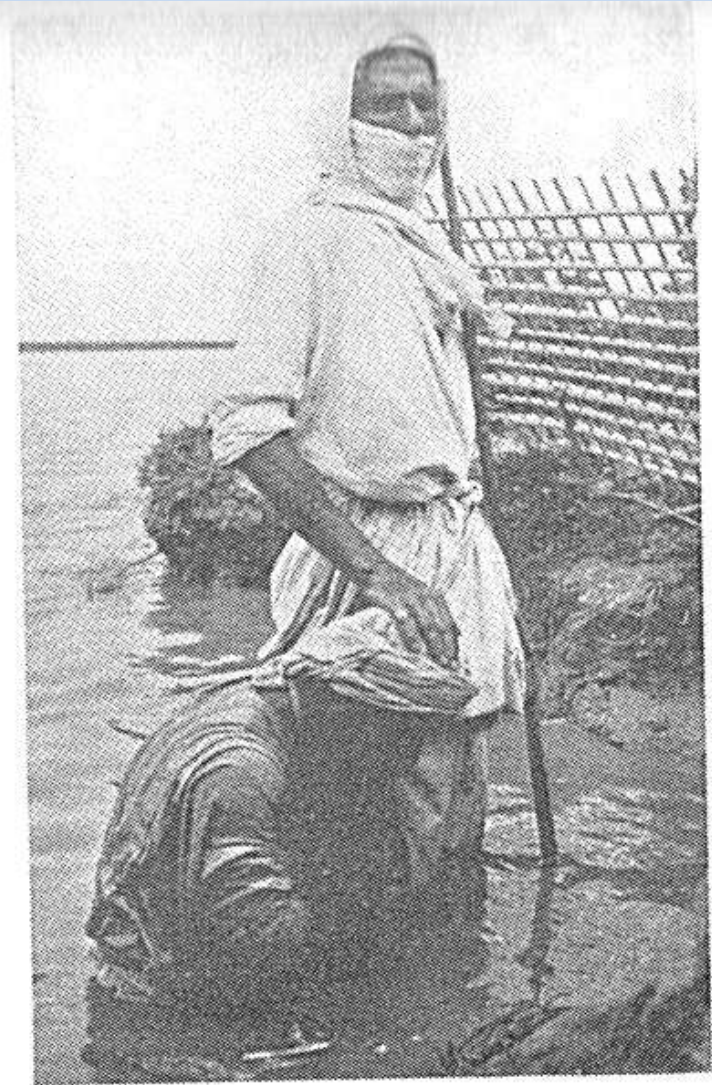
b. Placing myrtle wreath on head

Katumuskaste

a. The first *kushṭa* ('*kushṭa asiakh qaimakh*')

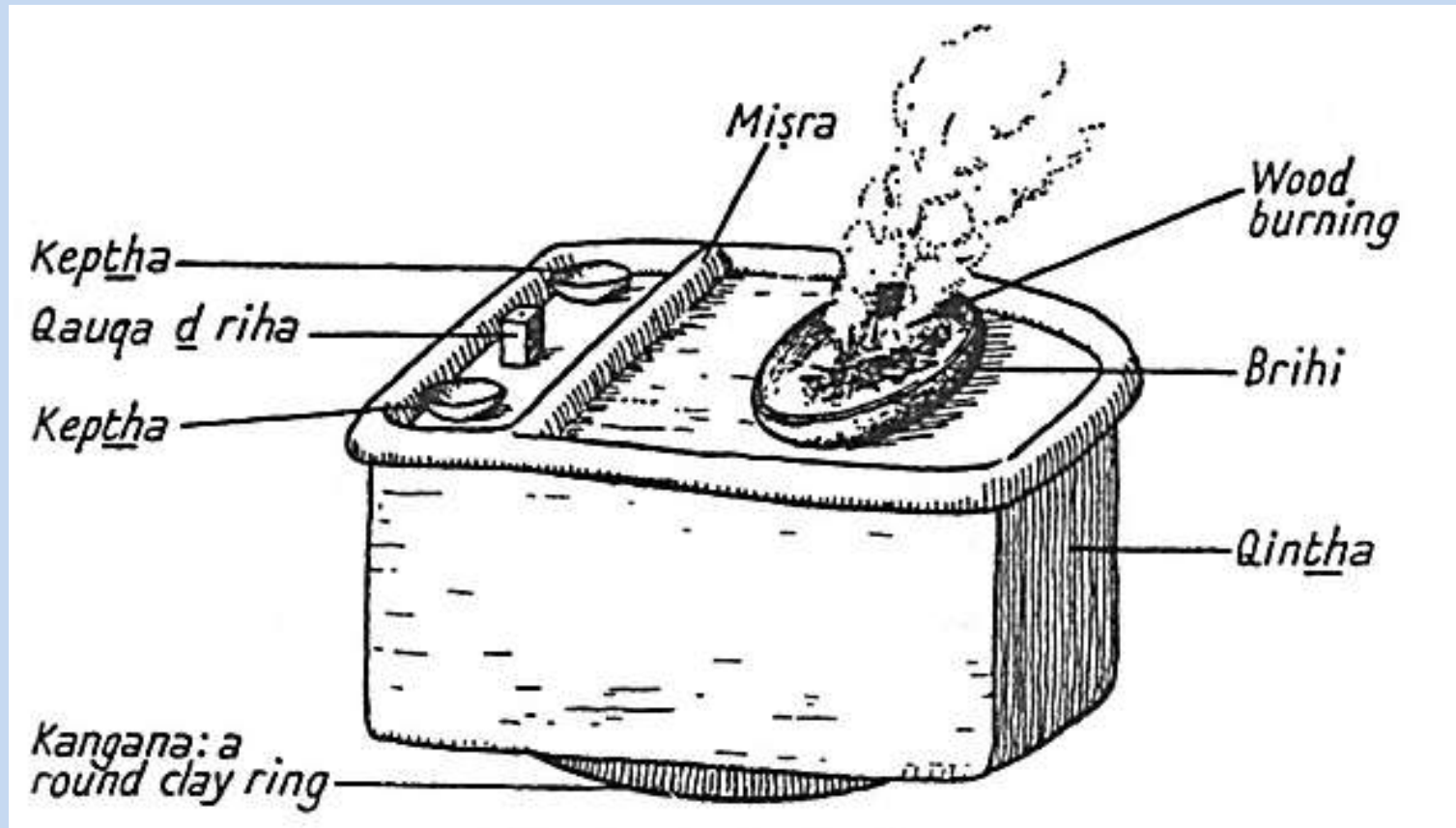

b. The blessing in the water

BAPTISM

Rituaalinen leipä

Rituaaleissa käytettävät pienet leivät (*pihtha*) valmistettiin erityisellä saviliedellä vehnä jauhoista, suolasta ja vedestä.

Katumuskasteen
jälkeen pappi
"merkitsi" vedestä
nousseiden otsat
sesam-öljyllä, minkä
jälkeen heille jaettiin
pala rituaalileipää
(*pihtha*).

a. The signing with sesame

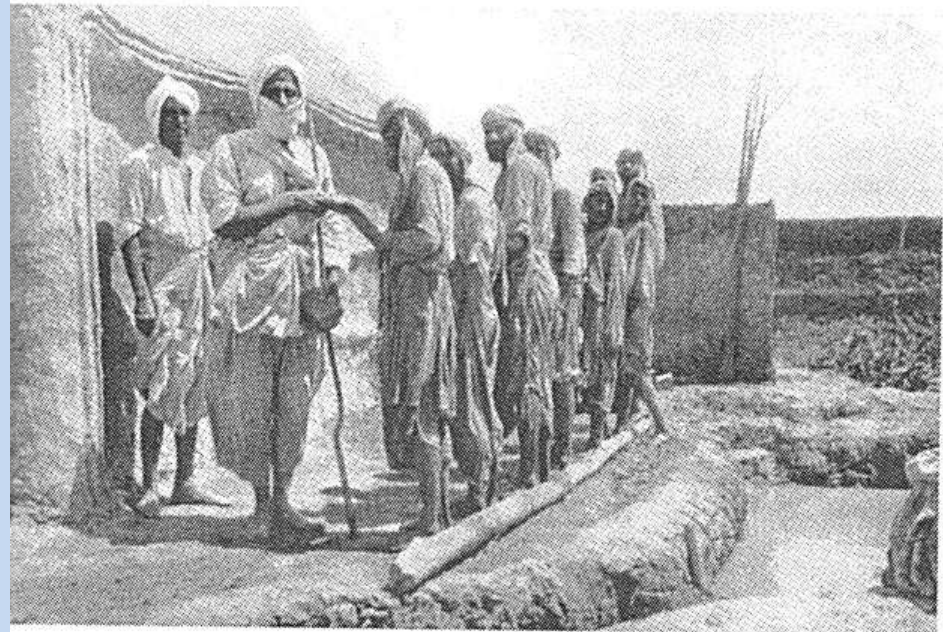
b. Giving the *pihtha*
SACRAMENTS

Leivän nauttimisen
jälkeen pappi jakoi
jokaiselle pyhitettyä
vettä.

Lopuksi pappi kätteli
jokaista erityisellä
otteella (*kushta*).

a. Giving the *mambuha*

b. The *kushta*

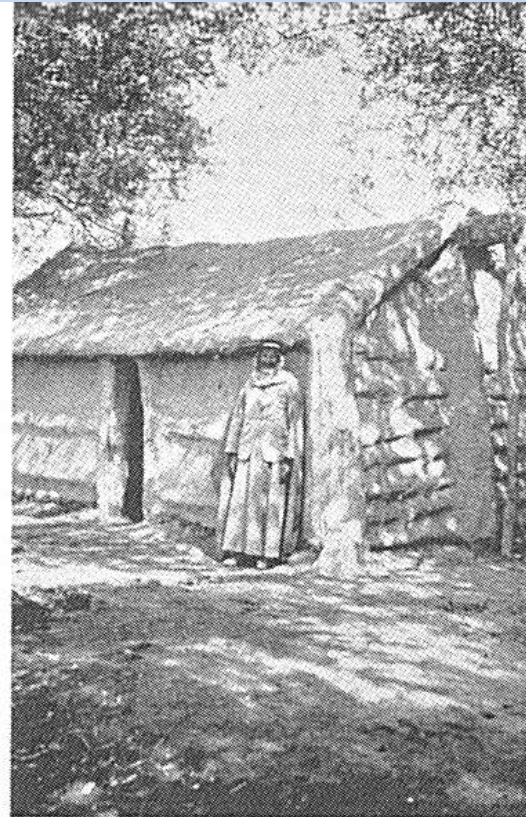
SACRAMENTS

Kulttimaja

Mandealaisten eräät rituaaliset kylvyt ja muut rituaalit suoritettiin joen rannalla olevassa kulttimajassa (*mandi/manda*), joka oli rakennettu puusta ja savesta

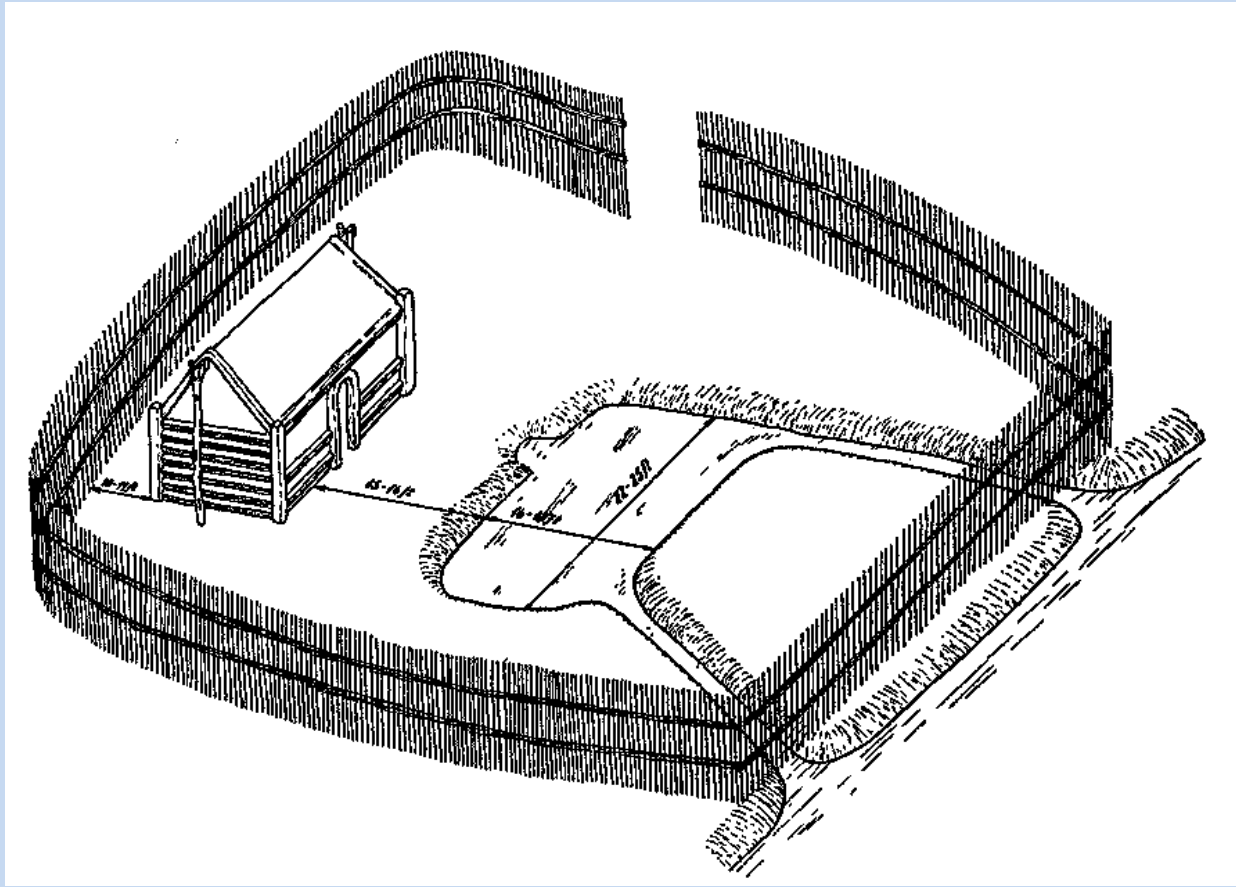

a. The *Mandi*, Litlata, showing channel to *Mandi* pool

b. The *Mandi* Qal'at Salih

Kulttimajan edessä oli allas, johon vesi johdettiin joesta penkalle kaivetulla kanavalla ja pois toisella kanavalla; veden piti olla liikkeessä ("Elävä vesi"). Majan edustalla oli vaoilla erotetut rituaaliset alueet. Alue oli ympäröity kaisla-aidalla.

Kulttimaja sijoitettiin joen pohjoispuolelle, harja itä-länsi suuntaan. Majan lattian mittasuhteiden piti olla 12 x 16, ikivanhan perinteen mukaan.

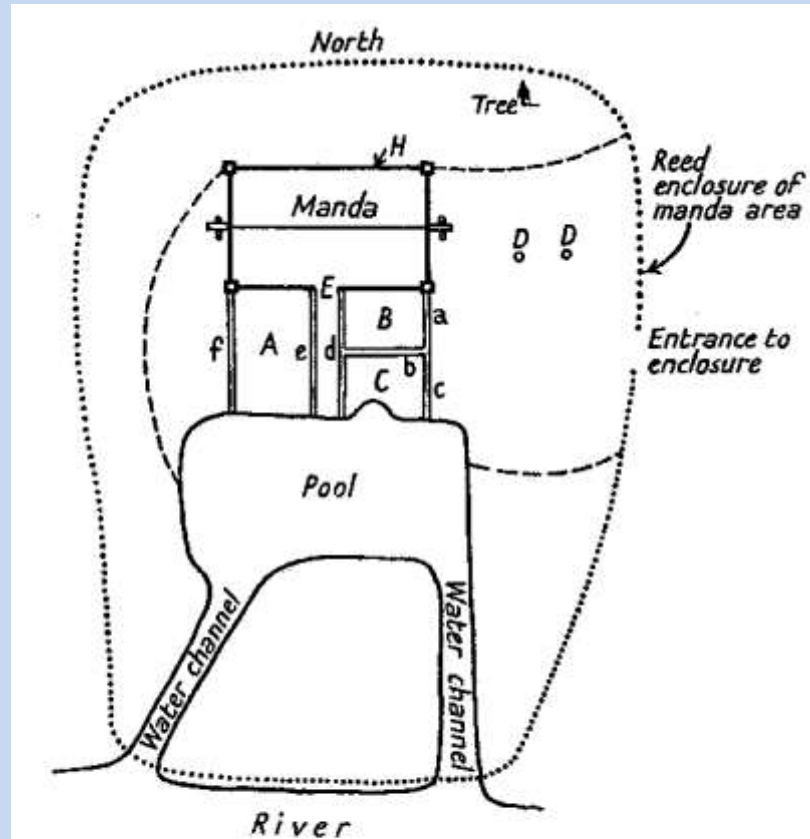
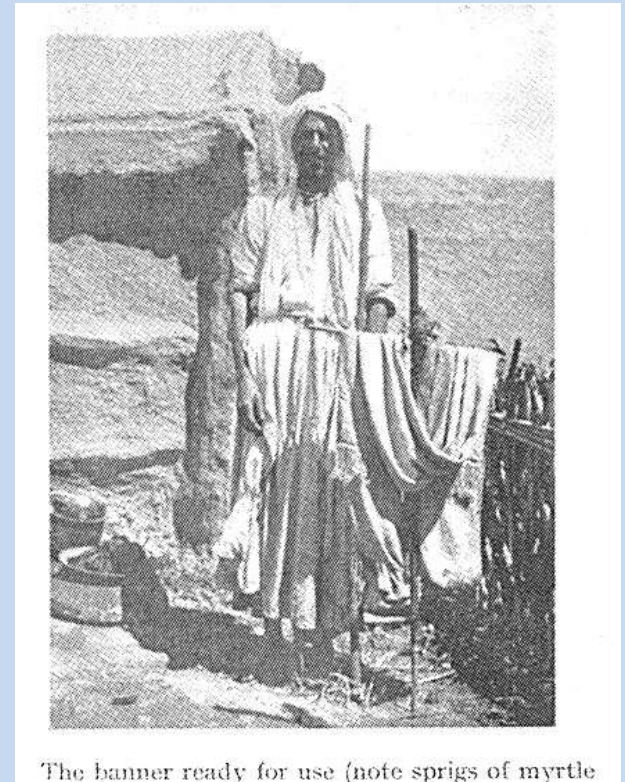

FIG. 7. THE MANDI

- A, B, and C. Sections divided by *mişri*.
 E. Doorway of Manda.
 D. *Dravushas*.
 H. Place of burial of dove and *fajiri*.
 a, b, c, d, e, and f are the *mişri*, or furrows.

Tiettyjä katumuskaiteita varten valmistettiin ristin muotoinen rituaalisalko (*dravsha*), johon kiinnitettiin silkkisuikaleita ja myrtinoksa. Salko pystytettiin kulttimajan itäpuolelle. Risti ei viittaa kristillisyyteen, vaan on ikivanha ilmansuuntien ja valon vertauskuva.

The banner ready for use (note sprigs of myrtle)

https://www.youtube.com/watch?feature=player_detailpage&v=Kv-5ynXS3UI

https://www.youtube.com/watch?feature=player_detailpage&v=Kv-5ynXS3UI

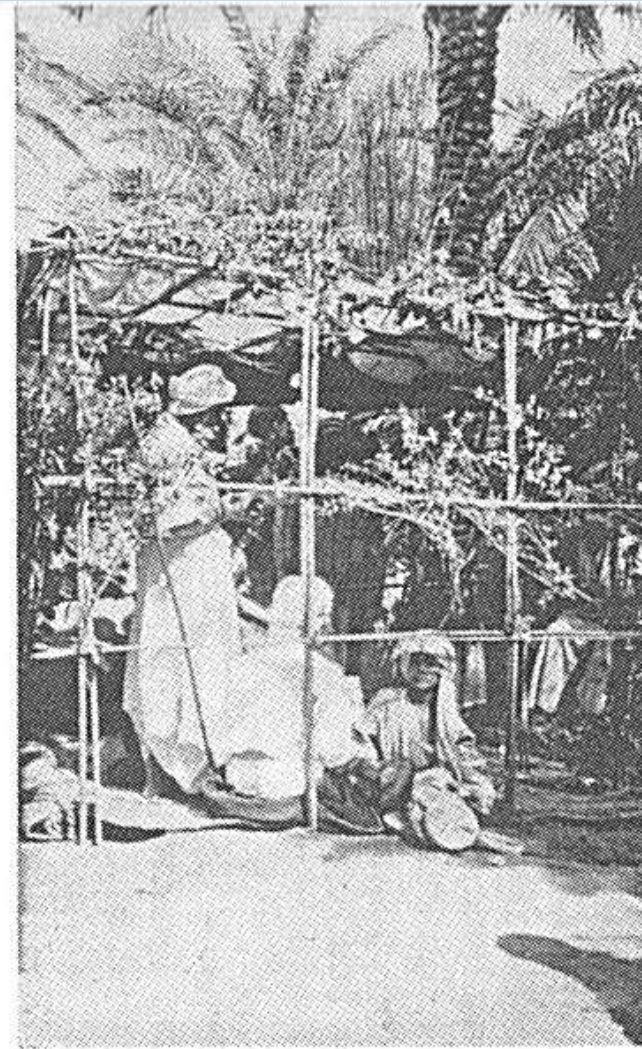
Avioliitto

Avioliittoa arvostettiin, naimattomuus oli syntiä

Avioliittoon vihkimistä varten rakennettiin rituaalinen maja (*andiruna*)

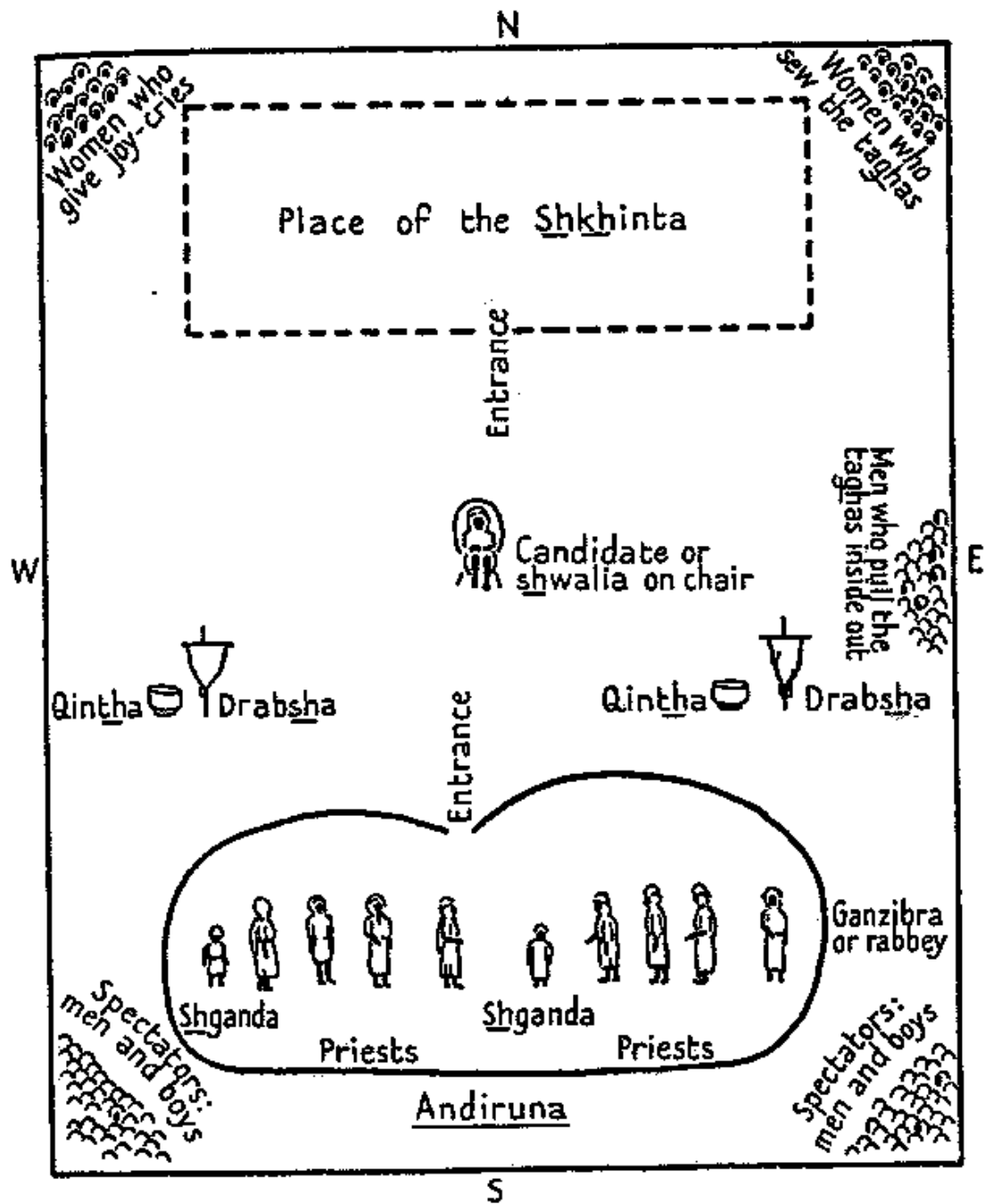

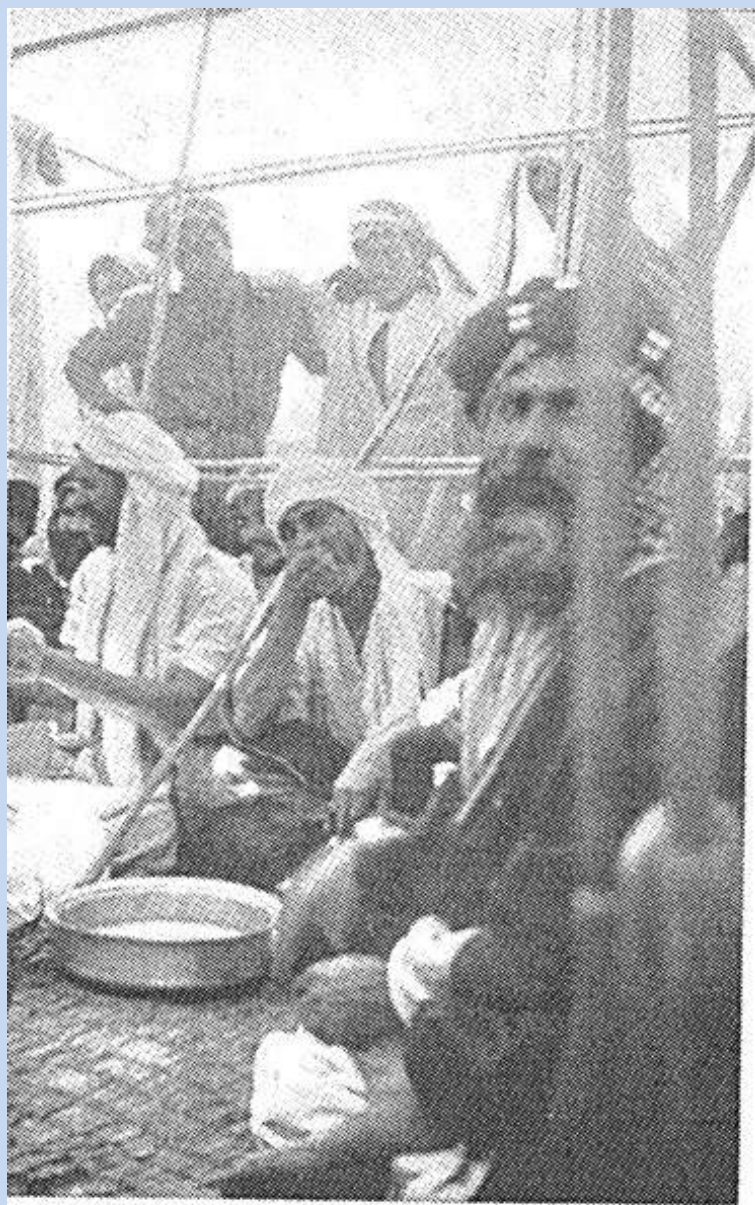
a. The Wedding Procession. The bride

b. The rites inside the *andiruna*

MARRIAGE

a. The bridegroom eating half the *ša*
(*Zidqa Brikha*)

b. Bride and bridegroom after marriage.
(Note the *skandola*)

MARRIAGE

Kuoleman lähestyessä

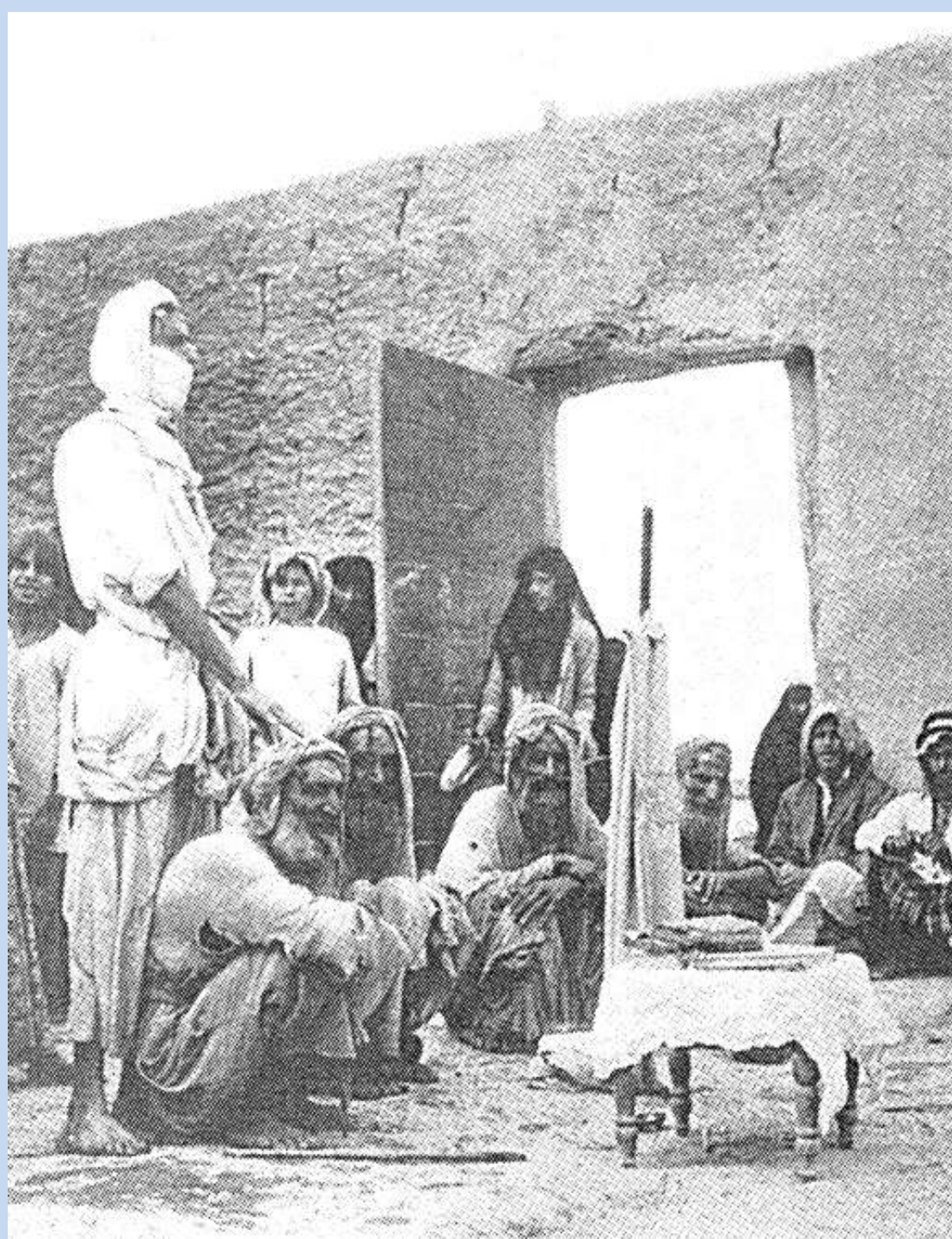
- kuoleva riisuttiin alasti ja puhdistettiin pirskottelemalla joesta haettua vettä kolmasti päästä jalkoihin
- hänet puettiin puhtaseen valkoiseen rastaan ja sijoitettiin puhtalle vuoteelle, kasvot pohjoiseen
- itkeminen oli kielletty

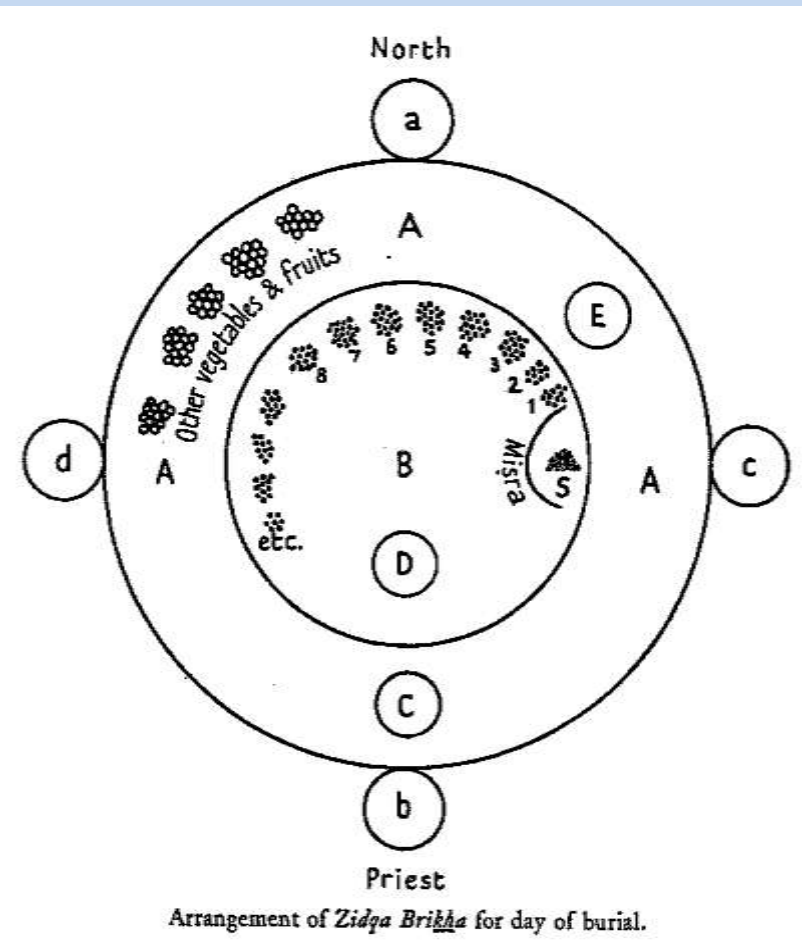
Mandevalainen haudaus

- kun henkilö oli kuollut, hänet laskettiin hautaan, kasvot pohjoiseen
- hauta sinetöitiin; sinetin uskottiin estävän pahojen henkien pääsyn hautaan
- hautaamisen jälkeen vietettiin muistotilaisuus, johon liittyi rukouksia, kaste ja ateria
- kolmantena päivänä sinetti poistetaan.

Vainajan muistotilaisuus

- Muistotilaisuudesta käytetään nimitystä *masiqta* (= ylösnousemus); sen rituaali on eräänlainen ehtoollismessu
- Rituaaliseen pöytään on asetettu suolatonta leipää, jonka ajatellaan edustavan Aadamin ruumista.
- Rituaalin aikana leivälle asetetaan murskattuja pähkinöitä ja siemeniä sekä kyyhkysen lihan muruja, joilla kaikilla on oma symbolinen merkityksensä.

Mandevalainen hautaus

- kolmen päivän kuluttua ihmisen kuolemasta sielu jättää ruumiin
- sitä ennen sielusta muodostuu "**valoruumis**", joka nousee taivaaseen
- sielu palaa Valon maailmaan, jos ihminen on eläessään saavuttanut tietoisuuden (*nasirutha*) jumalallisesta alkuperästään
- pelastajahenget ohjaavat sielun Valon maailmaan

Vainajiin suhtautuminen

- eivät uskoneet fyysisen ruumiin ylösnousemukseen
- eivät koristelleet hautoja, eivät käyneet haudoilla eivätkä osoittaneet niille mitään huomiota
- ruumiin luut hajoavat ja ovat uuden ruumiin siemeniä sielun seuraavassa elämässä
- kunnioittivat vainajien sieluja, joiden jatkuvuutta symbolisoi virtaava vesi

Pappeus

Pappeus oli ennen sallittua sekä miehille, että naisille; nykyisin papittaria ei ole.

Pappeus periytyy isältä pojalle. Pappiskoulutus alkaa jo 3-4 vuoden iässä, jolloin papin poika alkaa seurata isäänsä.

Aluksi poika saa luettavakseen yksinkertaisia rukouksia ja auttaa isäänsä eri tehtävissä.

Opittuaan tarpeeksi poika vihitään pappeuden ensimmäiseen asteeseen.

Pappisvihkimykset

Ennen pappisvihkimystä esoteerisia mysteerejä opetettiin suullisesti. Niille, joita pidettiin kykenevinä ymmärtämään ja säilyttämään salaisuudet, annettiin vihkimys salaisissa riiteissä.

Papeilla oli kolme vihkimysastetta:

1. "oppilas"
2. "aarteenvartija"
3. "kansanjohtaja"

Pappisvihkimykset

1. "oppilas" (*Shwalia*)

- opinnäytteenä tietyt ulkoa luetut tekstit

2. "aarteenvartija" (*Tarmida*)

- viikon eristys kulttimajassa
- 60 päivän puhdistautumisjakso

3. "kansanjohtaja" (*Ganzivra*)

- ei saa olla naimaton eikä lapseton
- suorittaa hautausrituaalin
- 45 päivän eristäytymisjakso
- saa pappisvihkimyksen

Rukoileminen

- Rukoushetket ovat aamulla, keskipäivällä ja illalla.
- Ennen rukoushetkeä pestään kädet ja kasvot.
- Rukoiltaessa ei polvistuta eikä käsien asennolla ole merkitystä.
- Rukoillessaan mandealaiset kääntyvät Pohjantähteä kohti; näin osoitetaan kunnioitusta enkeleille ja hyville hengille, joiden uskotaan sijaitsevan tähdissä.

Nimi

Mandevalaisilla on kaksi nimeä

- Syntymässä annettu maallinen nimi
- Uskonnollinen nimi ("tähtimerkkinimi"), määräytyy äidin puolelta

Uskonnollista nimeä pidetään tärkeämpänä, sen uskotaan suojelevan pahalta.

Mandemaalaisia hyveitä

- kilvoittelu paheiden voittamiseksi, elämän yksinkertaisuus, ei yleellisyyttä
- hyvistä teoistaan ei pidä tehdä numeroa
- ruokaa annetaan tarvitseville, ei myydä
- ympärileikkaus on kielletty
- virtaavaa vettä (*jardana*) kunnioitetaan elämän vertauskuvana; ruuan tähteet saa heittää jokeen, mutta ei virtsaa eikä ulosteita

Puhtaussäännöt

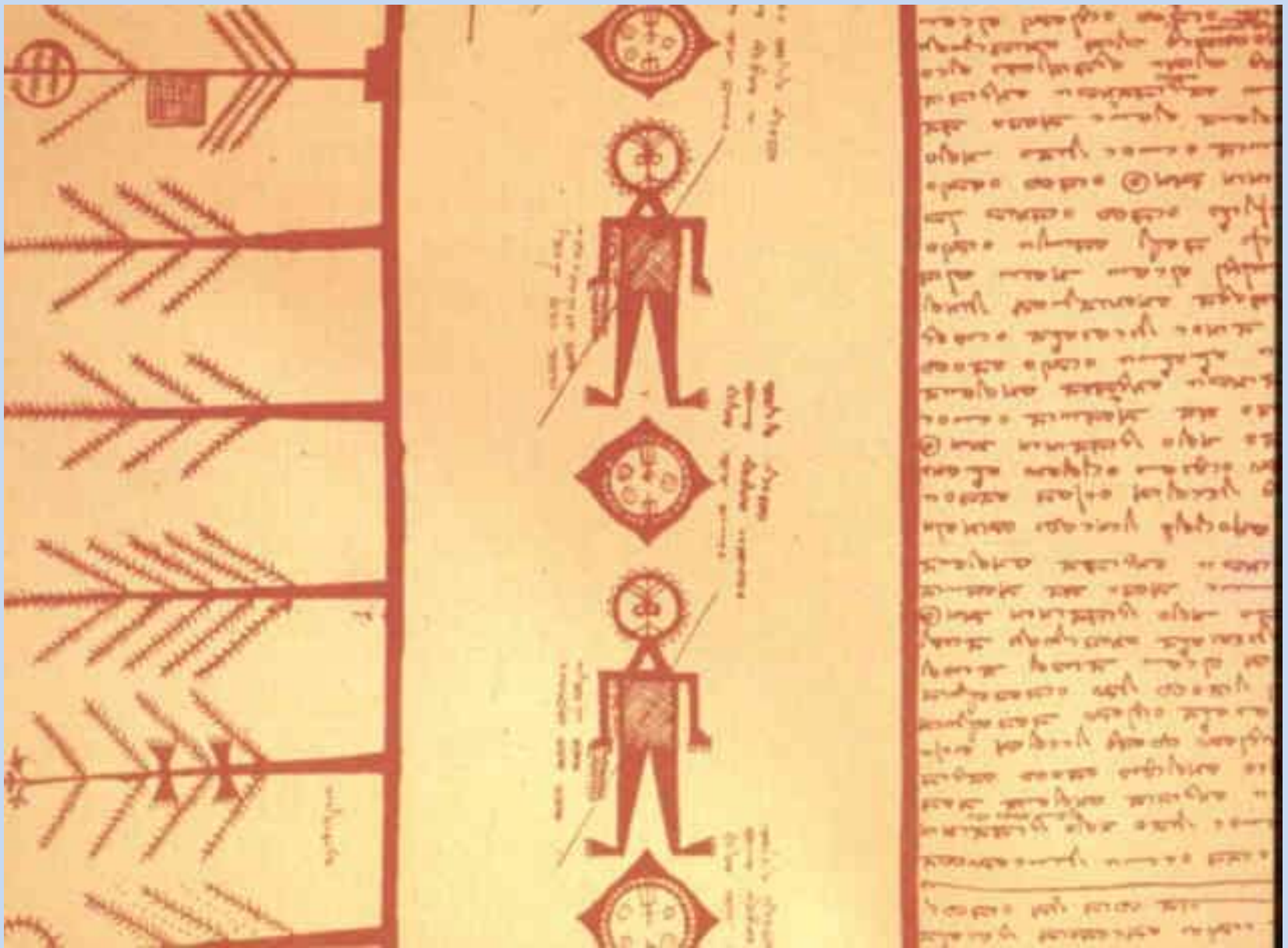
- ruoka, hedelmät ja kaikki syötävä puhdistetaan rituaalisesti ennen valmistamista ja nauttimista (paitsi suola)
- keittiövälineet ja eräät muut esineet puhdistetaan rituaalisesti tietyin välein
- lihaa syödään vain vähän
- papit saavat syödä vain itse valmistamaansa ruokaa; heiltä on kielletty alkoholi, kahvi ja tupakka

Mandealaisten etiikka

- mandealaisilla yhteisöillä oli **tiukat moraalisäännöt**, jotka kielsivät tappamisen, itsemurhan, väkivallan, häpäisemisen, valehtelun, varastamisen, aviorikoksen ja avioeron
- avioliitto ja lasten hankkiminen oli pyhä velvollisuus (myös papeille)

Mandealaiset kirjoitukset

- erityinen **kulttikieli**, jolla esitettiin symboleja ja kielikuvia
- tärkein pyhä kirja "*Ginza*"
- rukouskirja "*Qolasta*"
- kolmas tärkeä kirja "*Johannes Kastajan kirja*"

Aramean kielen kirjoituskäärö, jossa kuvataan rituaalista upotuskastetta

Mandevalaisuus nykyisin

- harjoitetaan yhä eteläisessä Irakissa ja Lounais-Iranissa
- joutuneet äärimuslimien hyökkäysten kohteeksi
- paenneet suurin joukoin alueelta
- mandealaisten pakolaisten yhteisöjä monissa maissa: Ruotsissa 5 000, Australiassa 3 500, USA:ssa 1 500, Suomessa 100

Lisätietoa:

www.gnosis.fi